ความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์

Health literacy associated with Practice of Dengue Hemorrhagic Fever Prevention in Laluad Subdistrict, Chamni Dustrict, Burirum Province.

พรทิพย์ แก้วชิณ, ชัญญานุช ไพรวงษ์, ธนาคาร เสถียรพูนสุข, วิฑูรย์ เจียกงูเหลือม,
ภาวินี ทิพย์กระโทก, เสาวลักษณ์ บุตรศรี, สมปอง ทาทอง, สิรรินทร์ สีเสนวรธนาสกุล และ พิลาส สว่างสุนทรเวศย์
Porntip Kaewchin, Chanyanuch Praiwong, Thanakan Sathienpoonsuk, Vitoon Jeaukngulheaum,
Phawinee Thipkratok, Saowalak Budsri, Sompong Thathong, Sirarin Sisenworathanasakun, Philas Sawangsunthornwet

บทคัดย่อ

โรคไข้เลือดออกเดงกี่ เป็นโรคติดเชื้อไวรัสเดงกี่ที่มียุงลายเป็นแมลงนำโรค โรคนี้ได้กลายเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญระดับโลก อุบัติการณ์ของไข้เลือดออกเพิ่มขึ้นอย่างมากทั่วโลกในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา โรคไข้เลือดออกสามารถป้องกันโดยไม่ให้ยุงกัด ความรอบรู้ด้านสุขภาพ เป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมและรักษาสุขภาพ ยังไม่มีการศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกในจังหวัดบุรีรัมย์ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออก เป็นการสำรวจความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือกออกในจังหวัดบุรีรัมย์ ปี พ.ศ. 2562 เก็บข้อมูลโดยใช้การตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนกลุ่มอายุ 15-59 ปี จำนวน 351 คน วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แต่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนกลุ่มอายุ 15-59 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 69.2 มีอายุระหว่าง 48-59 ปี ร้อยละ 33.6 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 70.7 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 43.0 มีอาชีพใช้แรงงานร้อยละ 61.3 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 54.1 ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 62.1 การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำร้อยละ 47.9 การสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำร้อยละ 62.7 การจัดการเงื่อนไขของตนเองเพื่อสร้างเสริมสุขภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงร้อยละ 49.3 การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออกส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำร้อยละ 64.7 การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำร้อยละ 49.0 การปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 46.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ทักษะการสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ การจัดการเงื่อนไขของตนเองเพื่อสร้างเสริมสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเพื่อสร้างเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ความรอบรู้ด้านสุขภาพ, การป้องกันโรคไข้เลือดออก

Abstracts

Dengue fever is a mosquito-borne tropical disease caused by the dengue virus. Dengue is a major global health concern. The incidence of dengue has grown dramatically around the world in recent decades. Prevent dengue by avoiding mosquito bites. Health literacy is one factor to promote and maintain health but has not study health literacy about dengue hemorrhagic fever in Burirum Province. To study Health Literacy associated with Practice of Dengue Hemorrhagic Fever Prevention. A survey study was conducted in Burirum Province, in 2019.

The data was collected by using self-contained questionnaires. The 351 samples of the population aged 15–59 years. Demographic data were summarized using descriptive statistics including average, percentage and standard deviation. The data were analyzed using Pearson correlation coefficients. The majority was females 69.2 %, most of them 33.6% were in the age group of 48-59 years, were married status 70.7%, have education in the primary 43.0 %, labor Occupation 61.3% and average monthly income is way less than 5,000 baht per a month 54.1%. The study about health literacy shows that 61.2% had cognitive skills in low level, 47.9% had access skills in low level, 62.7 % had communication skills in low level, 49.0 % had decision skills in low level, 49.3% had self-management skills in high level and 64.7% had media literacy skills in low level. In additions, health behavior about Dengue Hemorrhagic Fever Prevention in moderate level is 46.4%. That the factors that were statistically significant in association with Practice of Dengue Hemorrhagic Fever Prevention included low level of cognitive skills, low level of access skills in low level, low level of communication skills, high self-management skill and low level of media literacy skills, statistically significant at the 0.01 level.

Keyword : Health Literacy, Dengue Hemorrhagic Fever, Prevention

บทนำ

โรคไข้เลือดออกเดงกี่ เป็นโรคติดเชื้อไวรัสเดงกี่ที่มียุงลายเป็นแมลงนำโรค โรคนี้ได้กลายเป็นปัญหาทางสาธารณสุขในหลายประเทศทั่วโลก เนื่องจากโรคได้แพร่กระจายอย่างกว้างขวาง และมีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากใน 30 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมากกว่า 100 ประเทศ ที่โรคนี้กลายเป็นโรคประจำถิ่น และโรคนี้ยังคุกคามต่อสุขภาพของประชากรโลกมากกว่าร้อยละ 40 (2,500 ล้านคน)โรคไข้เลือดออกเดงกี่ติดต่อกันได้โดยมียุงลายบ้าน (Aedes aegypti) เป็นแมลงนำโรคที่สำคัญ และในชนบทบางพื้นที่ จะมียุงลายสวน (Aedes albopictus) เป็นแมลงนำโรคร่วมกับยุงลายบ้าน หลังจากได้รับเชื้อจากยุงประมาณ 5-8 วัน (ระยะฟักตัว) ผู้ป่วยจะเริ่มมีอาการของโรค ซึ่งมีความรุนแรงแตกต่างกันได้ ตั้งแต่มีอาการคล้ายไข้เดงกี่ (dengue fever: DF) ไปจนถึงมีอาการรุนแรง (dengue hemorrhagic fever: DHF) และรุนแรงมาก จนถึงช็อกและเสียชีวิต (dengue shock syndrome: DSS)

ไข้เลือดออก Dengue hemorrhagic fever (DHF) มีความเสี่ยงในการทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนถึงแก่ชีวิต ถูกค้นพบครั้งแรกในปี 1950 เนื่องจากมีการระบาดในประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์ ปัจจุบันไข้เลือดออกเป็นสาเหตุการตายและการนอนโรงพยาบาลในเด็ก โดยในแต่ละปีมีผู้ติดเชื้อจากไวรัสเดงกี่มากถึง 390 ล้านคน และมีประชากรมากกกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ทั่วโลก ที่มีความเสี่ยงจะติดเชื้อโรคไข้เลือดออก โดยประเทศที่มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคไข้เลือดออกมากที่สุดคือประเทศบังกลาเทศและอินเดีย อย่างไรก็ดี องค์การอนามัยโลกหรือ WHO (World Health Organization) ได้ตั้งเป้าว่าจะต้องลดจำนวนผู้เสียชีวิตให้ได้ 50 เปอร์เซ็นต์ ภายในปี 2020 (พ.ศ.2563)

ในประเทศไทยสถานการณ์โรคไข้เลือดออกในปี พ.ศ. 2562 มีรายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก Dengue fever : DF, Dengue hemorrhagic fever : DHF, Dengue shock syndrome : DSS สะสมรวม 31,843 ราย เพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ผ่านมา 3,058 ราย อัตราป่วย 48.20 ต่อประชากรแสนคน มีการรายงานจำนวนผู้ป่วยไข้เลือดออกมากกว่าปี พ.ศ. 2561 ณ ช่วงเวลาเดียวกัน 1.6 เท่า ผู้ป่วยเสียชีวิต 48ราย อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.15 การกระจายการเกิดโรคไข้เลือดออกรายภาคพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราป่วยสูงที่สุดเท่ากับ 57.06 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาได้แก่ ภาคใต้ (53.83) ภาคกลาง (48.19) และภาคเหนือ (28.31) ตามลำดับ ในเขตสุขภาพที่ 9 (จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์) มีจำนวนผู้ป่วย 6,872ราย เสียชีวิต 3 ราย อัตราป่วย 101.65 ต่อประชากรแสนคน อัตราตาย 0.04 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตายร้อยละ 0.04

จังหวัดบุรีรัมย์ มีจำนวนผู้ป่วย 1,231 ราย เสียชีวิต 1 ราย อัตราป่วย 77.43 ต่อประชากรแสนคน อัตราตาย 0.06 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตายร้อยละ 0.08 ในอำเภอชำนิ มีจำนวนผู้ป่วย 38 ราย ในตำบลละลวด มีจำนวนผู้ป่วย 22 ราย

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ในตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการป้องกันโรคไข้เลือดออก ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปวางแผนการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคในประชากร ตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกในตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกในตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Study) โดยการสำรวจใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 3,951 รายกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนกลุ่มอายุ 15-59 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 351 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นบนพื้นฐาน ของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 8 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ส่วนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนที่ 3 การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนที่ 4 การสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนที่ 5 การจัดการเงื่อนไขของตนเองเพื่อสร้างเสริมสุขภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนที่ 6 การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนที่ 7 การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนที่ 8 การปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดย หาความเที่ยงตรงของเนื้อหาและข้อมูล(Content Validity) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปสัมภาษณ์เพื่อขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านความรอบรู้ด้านสุขภาพ 3 ท่าน นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) หลังจากปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบและแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำเสนอต่อคณะกรรมการดำเนินการวิจัยเพื่อตรวจสอบพิจารณาอีกครั้ง แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก 30 คน เมื่อผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดแล้ว ได้ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และครบถ้วนของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่เก็บข้อมูลเสร็จสิ้นไปลงรหัส (Coding) หลังจากนั้นก็ป้อนข้อมูลลงเครื่องคอมพิวเตอร์ และประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากนั้นจึงนำข้อมูลมาสรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านองค์ความรู้ต่อการรับรู้ที่จะป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่งผลต่อการจัดการให้เกิดการปฏิบัติตนเองให้ห่างไกลจากโรคไข้เลือดออก และสามารถช่วยเหลือให้คำปรึกษา แนะนำ และเป็นผู้นำในการรณรงค์ ป้องกันโรคไข้เลือดออกกับกลุ่มประชาชนได้อีกด้วย

ผลการวิจัย

ความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ทักษะการสื่อสารเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญทางสุขภาพ การจัดการเงื่อนไขของตนเองเพื่อสร้างเสริมสุขภาพและการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเพื่อสร้างเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลละลวด อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์